

QUICKSCAN GRONINGEN STATIONSGBIED

Flora & Fauna uitgewerkt

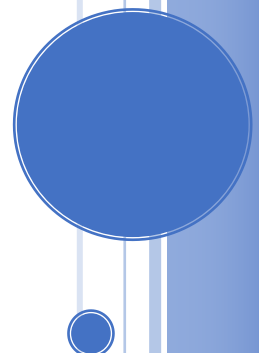
Samenvatting:

Het stationsgebied is in zo'n 25 jaar "laissez faire" deels ongehinderd tot een pracht ecologisch terrein uitgegroeid. Er is veel, spontaan ver uitgegroeid groen, mét de daarbij behorende rust, wormen, insecten, de daarop volgende (beschermde) vogels, langs waaiende steenmarters en foeragerende vleermuizen. Zelfs sprinkhanen en een verdwaald bruin kikkertje komen er voor. Conform de Natuurwetgeving en het ecologische gedachtengoed van de Gemeente Groningen moet hier flink ingezet worden om één en ander, wettelijk en ecologisch, te stroomlijnen. Veel hangt af van een doordachte aanpak en compensatie. Er wonen geen vleermuizen, steenmarters of andere beschermde dieren in de gebouwen die de sloop hinderen. Stadsvogels als zwarte roodstaart kunnen als compensatie in omringende bebouwing tot broeden worden gebracht. In het broedseizoen herbergt het groen diverse beschermde vogelsoorten. De groensingel west van de Achterweg blijft (voorlopig) bestaan. Het meeste overige groen dat niet gehandhaafd kan worden moet voor maart gekapt en als compensatie hergebruikt worden in de groen compensatie strook aan de achterzijde van de Parkweg (het verlengde van de Zaanstraat). Inrichting/ontwikkeling compensatie groenstrook en sloop dient ecologisch begeleid te worden. Er kunnen zich ecologische incidenten voordoen. Belangrijke onderdelen zijn verder het strikt volgen van de werkperiode oktober-maart en de "Zorgplicht" (Art. 2 voormalige Flora- en Fauna wet) door architect, groenwerkers, slopers, aannemers en alle andere betrokkenen. Met tijdige compensatie en gepaste ecologische aandacht hoeft de Wet Natuurbescherming geen hindernis te zijn met uitzondering van de broedtijd, die grillig kan zijn. Als de omgeving op orde is (en blijft) kunnen er ook ecologisch weer goede dingen gedaan worden.

Buitenbedrijf BBZ

Jan Doevendans (ecoloog)

1-12-2017

QUICKSCAN GRONINGEN STATIONSGBIED

Flora & Fauna uitgewerkt

INHOUDSOPGAVE

QUICKSCAN GRONINGEN STATIONSGBIED	1
INHOUDSOPGAVE	1
Woord vooraf	3
Nieuwe natuurbeschermingswet van kracht	3
terrein	4
Veldwerk	5
Aanzet plan van aanpak	6
Resultaten veldwerk	7
Waar gaat het over?	7
Resultaten	8
Groen	8
Orchideeën of andere beschermde planten	8
Overig groen	9
Zoogdieren: Vleermuizen	10
Onderzoek met behulp van batdetector.	10
Interviews bewoners, gebruikers en betrokkenen.	11
Onderzoek buiten en binnenzijde betrokken gebouwen	12
Onderzoek winterverblijfplaats, trekroute en omgeving	12
Omgeving	13
Zoogdieren: Steenmarters en spitsmuizen	15
Vogels	17
Vlinders en andere nuttige insecten	19
Overwintering binnen	20
Amfibieën, Reptielen, overige diergroepen	20
Bijzonderheden	20
Welke soorten beïnvloeden de aanpak?	20
De broedvogels in en tegen de gebouwen	20
De broedvogels in het te verwijderen groen.	20
Compensatie	21
Compensatie groen	21
Compensatie vleermuizen	21
Compensatie vogels	21
Aanwezigheid Natura 2000 gebieden	22

DISCUSSIE QuickScans en Flora- en Faunawet	23
PLAN VAN AANPAK ecologie.....	25
Spoedig:	25
Broedseizoen:	25
Na broedseizoen (vóór half maart, soms eerder...):	25
Najaar/winter (als alle agenda's meewerken...)	25
Altijd / in overleg	25
CONCLUSIES.....	26
NAWOORD.....	26
Bibliografie.....	27
Colofon	29

WOORD VOORAF

Nieuwe natuurbeschermingswet van kracht

Vanaf 1 januari 2017 geldt de nieuwe Wet Natuurbescherming. De Flora- en Faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet zijn daarmee vervallen. De concrete wijzigingen zijn echter niet groot, er zijn (insecten)soorten, bijvoorbeeld mieren, afgevallen, maar ook nieuwe beschermde soorten bijgekomen, bijvoorbeeld vlinder- en libellensoorten. Voor de beschermde status van vogels verandert er vrijwel niets, bij de zoogdieren is bestrijding van de mol makkelijker geworden, evenals de eventuele mogelijkheid voor het wegvangen van steenmarters (voor zover dat zin heeft). Een verschil is wel dat veel verantwoordelijkheid en een groot deel van de vergunning- en ontheffing verlening met de nieuwe Wet Natuurbescherming bij de Provincie is komen te liggen (Zoogdierwerkgroep, 2016).

Omdat de uitwerking van de nieuwe Wet Natuurbescherming tijdens het traject van deze QuickScan nog niet geheel voorhanden was is tekstueel ook nog gebruikt gemaakt van de oude (originele) weergaven uit de voormalige Flora- en Faunawetgeving (Overheid, 2016).

‘n Belangrijke, min of meer verborgen, gedachte binnen de interpretatie van de Wet Natuurbescherming is dat deze niet bedoeld is om bouwers en slopers te frustreren maar om ervoor zorg te dragen dat de biodiversiteit en ecologische balans op peil blijft. In Gronings Jip en Janneke taal betekent dat dat je beter een zwaluw of vleermuis “muggen en neefjes” op kunt laten vreten dan dat je met een klamboe of horren moet gaan zitten hannesen of erger, dat daarvoor spuitbussen tegen worden ingezet.

Gele morgenster:

Niet beschermd, niet bedreigd
maar toch het behouden waard!
Onder andere symbolisch,
als ontkenner van “onkruid”,
voedselplant voor insecten,
kleine zoogdieren en vogels.
(Doevendans J. B., 1962-heden)

Er bestaan veel misverstanden over ecologie..

TERREIN

Het stationsgebied ligt ingeklemd tussen het Emmaviaduct, de Zaanstraat (doorgetrokken in oostelijke richting achter de Parkweg), het zuidelijk spooremlacement van het hoofdstation Groningen en de Achterweg. Het terrein in gebruik door Prorail (ingeklemd tussen de Glasfabriek en het spoor) en het parkeerterrein oost van het Emmaviaduct) behoren niet tot het in deze rapportage behandeld gebied (maar kunnen wel als uitwijkgebied fungeren).

Het stationsgebied is een prachtig voorbeeld van 20 tot 27 jaar ongehinderde ecologische successie, een pracht bewijs van “oorzaak-gevolg” en “de omstandigheden bepalen wat er kan komen”. De basis is als bij een pizza: de bodem. Maar de vulling, wat er verder is gaan groeien, is niet naar keuze. Er is gaan groeien wat er kon groeien, aan kwam waaien, altijd (en overall) al in de bodem zat en wat er, al dan niet expres, door bewoners en bezoekers naar toe is verslept onder schoenzolen, tussen broeksvouwen of transportmiddelen als boodschappentassen. Maar het meeste is louter natuur, vrijwel niemand heeft zich bekommerd om onderhoud, de natuur vormde zich vrijelijk op en om het terrein heen, alleen daar waar vaak mensen reden, liepen, vuurtje stookten of ’n schuurtje, parkeerplaats of zitplaats nodig hadden werd de natuur een beetje opzij geduwd (om vervolgens weer te proberen ook zo’n stukje weer in beslag te nemen). Het resultaat is er dan ook naar.

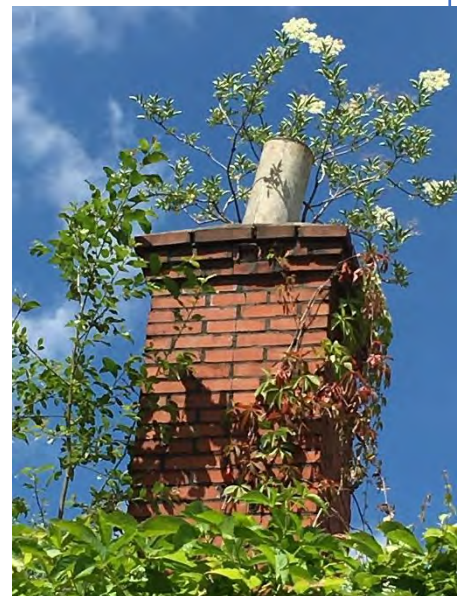

Achterzijde voormalige glasfabriek

Ook met bewoning is de begroeiing gewoon doorgedaan met het terrein innemen. Op de foto links een van de zwaarste bomen, ’n doorgeschoten 5 armige wilg.

Zelfs op (soms zelfs in) de gebouwen had de natuur al die jaren vrij spel. Rechts ’n schoorsteen die is ingenomen door ’n vlierboom. Als nu niet de tijd was gekomen het terrein weer voor de stad Groningen te gaan gebruiken (’n busstation, zuidelijke onderdoorgang voor bussen, parkeerplaats etc.) zou dit terrein als de Maya Pyramides

weer volledig ingenomen worden en eindigen als oerbos. Waar mogelijk komt uiteindelijk altijd de climaxvegetatie: (oer)bos. Asbest, “vervuilde” grond, maakt allemaal niet uit, de enorm veelzijdige natuur vindt wat er kan, “dan maar zinkvioletjes”...

Schoorsteen Carex gebouw

De bodem van het terrein is goeddeels verhard of half verhard. Dit varieert van stelconplaten tot split of min of meer vrije bodem met veel puin. Je zou denken dat zo’n

bodem niet geweldig is voor een ecologische ontwikkeling, maar “half verhard” is feitelijk ’n uitgangspunt voor de meest boeiende pioniers en de rest wat daar op volgt / kan volgen. Ook een boer moet dan ook jaarlijks flink ingrijpen om zijn landerijen geschikt te houden voor zijn gewas. In feite maakt een boer elk jaar zijn land (door omploegen) ook juist weer geschikt voor pionierplanten die niet anders weten dan “aan het werk, overnemen die hap”.

Post.nl terrein met loods en Parkweg achterzijde

Op het terrein staan 4 belangrijke gebouwen. De restanten van de voormalige Glasfabriek (Spaarnestraat 5, gekraakt), het Carex gebouw met aansluitende Silo (Achterweg 45, antikraak in gebruik als resp. kantoor/opslag en bewoning) en de voormalige loodsen van Post.nl (Spaarnestraat 1f, nog in gebruik als oefenruimte voor de Post Harmonie). En natuurlijk Achterweg 1 (het voormalige Post.nl gebouw).

Kraak- en antikraak gebruikers zijn (hoe gek dat ook klinkt) vaak heel duurzame gebruikers, die laten het terrein haar gang gaan, schikken zich naar de omgeving. De voormalige loodsen Post.nl zijn duidelijk het minst interessant voor natuur, buiten stadsduiven en mogelijk ’n zwarte roodstaart leeft en woont daar verder weinig relevant. Die omgeving is duidelijk nog lang (misschien wel jaarlijks) “onderhouden”, vermoedelijk door “de gifspuit met roundup” (nu verboden) er overheen te halen.

Dat dit terrein inmiddels niet is uitgegroeid tot een van de fraaiste spooreplacements zoals we die vroeger kenden heeft te maken met decennia lang ongebreideld gifgebruik, een wereld vol ingrepen, landhonger, fijnstof en toenemende verbrandingsgassen. Zonder die negatieve invloeden (ook ver buiten dit terrein) hadden hier nog kuifleeuweriken gewoond, tussen de koningskaarsen, braamstruiken, krekels en de rest wat er nu leeft, groeit en bloeit.

Duidelijk is dat we hier te maken hebben met een terrein vol natuur, zowel beschermd als onbeschermd. De voortschrijdende economie hier nu plots absoluut laten prefereren boven ecologie zal niet zonder slag of stoot gaan. Binnen de huidige Natuurwetgeving heeft iedereen met natuur rekening mee te houden, er hoeft maar één merel te willen broeden en “het werk ligt stil”. Bovendien denkt de stad Groningen steeds meer ecologisch, het is ecologisch ’n uitdaging dit terrein met natuur samen tot een vervangend vervolg te brengen.

VELDWERK

In tegenstelling tot een “normale” QuickScan is het terrein niet eenmalig, maar een tiental keren kort of urenlang bezocht en afgezocht, zowel overdag, als ’s avonds en ’s nachts. De eerste keer was op 14 juni 2017, in bijzijn van Remco Andringa (*Vastgoedbedrijf Gemeente Groningen*).

Remco is ook verantwoordelijk voor de aanreiking van diverse naamgevingen, achtergronden en bemiddelaar in contacten (Andringa, 2017).

Het laatste bezoek was op 9 september 2017. Bezoeken gingen vergezeld van aantekeningen en (overdag) foto's. 's Avonds en 's nachts werd gebruik gemaakt van een Skye Instruments batdetector.

Daarbij zijn telkens onderdelen van het terrein en de gebouwen bekeken op het voorkomen van beschermde soorten en de mogelijke beïnvloeding daarvan door sloop- en/of bouwactiviteiten.

Alle gebouwen zijn, vooral buitenlangs, minutieus onderzocht op de aanwezigheid van sporen van bewoning door (beschermde) insecten, vogels of zoogdieren, met name ook vleermuizen. De muren zijn ook onderzocht op beschermde planten.

In de betrokken (groen)ruimte is tijdens het veldwerk ook aandacht gegeven aan de (komende) mogelijkheid van aanwezigheid van overwinterende (winter slapende) egels.

Gastvrije ontvangst, nadenk- en wachtruimte

Deze werkzaamheden waren noodzakelijk om bij de aanpak van de gebouwen zo nodig aan (bestaande of nieuwe) protocollen in of van de huidige Wet Natuurbescherming en de daarin opgenomen Zorgplicht te kunnen voldoen als er in de loop van 2018 gekapt, gesloopt en/of met de bouw gestart gaat worden. Van begin af aan is duidelijk dat behoud en compensatie in een groenstrook achter langs de bebouwing van de Parkweg (de verlengde Zaanstraat) de beste optie is.

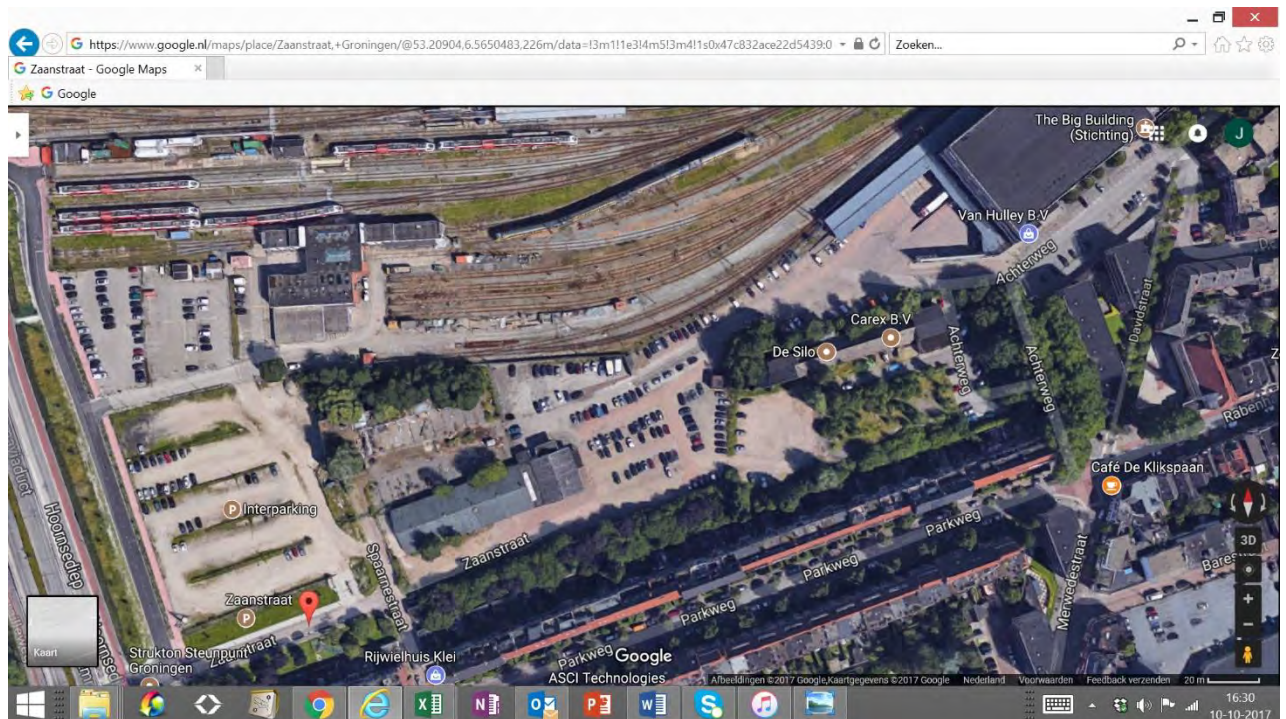
Aanzet plan van aanpak

Deze QuickScan bevat ook nadere duidingen, discussie en een deels uitgewerkt plan van aanpak om tijdens sloop en bouw mede voortdurend een vinger aan de pols te houden met betrekking tot mogelijk betrokken ecologie, waarmee aan de kern van de Wet Natuurbescherming en de Zorgplicht wordt voldaan. Het is in het werkveld nog geen gemeengoed om basaal te denken vanuit ecologie in plaats van standaard vanuit economie (“het goedkoopste”).

Bijstelling daarvan is mogelijk.

RESULTATEN VELDWERK

Waar gaat het over?

Overzicht onderzoeksgebied QuickScan Stationsgebied Groningen (bron: Google maps)

Orientatie

Bovenstaande screenprint is ter orientatie. Deze heeft Noord boven, als kaart.
(kaartgegevens, Zaanstraat-Achterweg Satellietbeeld, 2017).

Centraal op het verharde terrein staan auto's van Post.nl (boven Word symbool).
Daar direct links van de loodsen van de Post Harmonie.
Daar weer boven resp. braakliggend verhard terrein, de loods resten met poort en het blok
groen van de voormalige Glasfabriek.
Links daarvan het half verharde terrein van Interparking (ook eco uitloopegebied)

Terug naar de centrale auto's van Post.nl.
Daar rechts van begint de schuine uitloop van het groen dat boven de Silo en Carex B.V.
groeit. Deze schuine uitloop dient als overloop route voor klein grut, eventuele kevers,
kleine zoogdieren als muizen en egels naar de verder te ontwikkelen compensatiezone die
achter (noordzijde) langs de brandgang van de Parkweg tussen Rijwielhuis Klei richting de
Achterweg loopt.

Rechts van de auto's resp. de bebouwing van de Silo en Carex B.V. eindigend bij de
(voorlopig) te handhaven zware groenstrook westelijk van de Achterweg.
Onder deze bebouwing een stuk braakliggende grond met split bodem dat al zo'n 15 jaar
buiten gebruik is, in deze rapportage het "tussengebiedje" genoemd.

Rechtsboven Achterweg 1 (het voormalige Post.nl gebouw).
In deze rapportage is "boven" noord, "onder" zuid, "rechts" oost en "links" west.

RESULTATEN

GROEN

Muurvegetatie

Wingerd als muurbegroeiing

De muren van een deel van de gebouwen zijn op enkele plaatsen begroeid met diverse soorten (klim)planten, maar nergens groeit echte relevante muurvegetatie, waaronder de steenbreekvaren, muurvarentjes en/of tongvaren

Nergens hoeft derhalve de vegetatie op muren ontzien te worden.

Bundels met strengen (zonder blad!) kunnen prima hergebruikt worden als broed- en schuilplaats voor vogels, vooral onder dak overstekken, maar ook als afdekking of vulling voor de ter compensatie te bouwen takkenhaag langs de brandgang.

ORCHIDEEËN OF ANDERE BESCHERMDE PLANTEN

Zijn niet aangetroffen. Regelmatig zijn overigens dit soort planten opzettelijk versleept om bouwuitstel of afstel te krijgen, als het karakter van het terrein niet geschikt is sterven ze dan vaak. Dit luistert naar de ecologische hoofdwet “alles is overal, maar de omstandigheden selecteren”.

Het is overigens niet onmogelijk dat dit soort planten hier groeien, door de toplaag af te schrapen (daarin zitten dan allerlei soorten zaden en beestjes), om deze toplaag als lage wal vóór tegen de brandgang compensatiehaag te duwen of uit te spreiden, wordt de zadenbank behouden en kunnen de planten zich, waar mogelijk, in en rond het toekomstige terrein handhaven.

OVERIG GROEN

deel Groen boven Glasfabriek

Het opgaande groen boven de Glasfabriek, boven en onder de Silo en Carex B.V., het tussen gebiedje en al het overig groen tussen de stelcon platen en op de splitverharding bestaat voor het overgrote deel uit algemene tot zeer algemene (tuin)soorten als wilg, berk, vlier, els, es, vuilboom, conifeer, braambes en klimop. Hier en daar staat een (verwaarloosde) fruitboom. Als leefgebied en voedsel voor insecten, spinnen, vogels en zoogdieren is vrijwel al het groen belangrijk, maar bijzondere of zeldzame soorten staan er niet tussen.

De zwaarste bomen zijn de wilgen, gevolgd door berk, es en els. Als bes dragende struiken staan er relevant alleen maar vlierstruiken en braambes.

meer Groen boven Glasfabriek

In al het groen wordt volop genesteld. Omdat er meestal bij broedende vogels niet storend gewerkt kan worden zit er conform de Wet Natuurbescherming niets anders op dan in de winter al het groen, tenminste tot op de grond, te verwijderen. Zelfs dood hout moet weg omdat daarin ook vogels en vleermuizen (alsnog) kunnen (gaan) wonen.

Zoveel mogelijk takken en stammen (zonder bladeren) moeten hergebruikt worden om de verloren gaande broed- en schuilplaatsen te compenseren in/ naar de compensatiezone. Dikke stammen, omzoomd met een strooisel laag kunnen daarbij, deels tijdelijk, gebruikt worden om dieren als egels en padden, maar ook het kleine grut naar de forse compensatiezone te leiden.

Groen onder Carex, richting Silo

Zie voor eventueel beschermde (monumentale) bomen en in aanmerking komende groen oppervlaktes de bomeninventarisatie (Kruining, 2017). Duidelijk is al wel dat er “wilde” groenstukken bestaan groter dan 100m², wat betekent dat ook dit “kleine groen” kapvergunning plichtig is.

ZOOGDIEREN: VLEERMUIZEN

Onderzoek met behulp van batdetector.

Op 19 juli, 21 juli, 7 augustus en 8 augustus zijn er 's avonds rondes gelopen met behulp van een Sky Instruments batdetector om eventueel aanwezige vleermuizen te kunnen vinden. Alle avonden duurde die minstens 2 uur vanaf de schemering. Soms 4 uur, tot ruim na middernacht. De rondes startten of bij de Glasfabriek of bij de parkeerplaats onder Carex B.V. en liepen daarbij, vervolgens, naar het voormalige Hoofdpostkantoor, terug door de brandgang boven de Parkweg naar de Spaarnestraat en dan terug over de Parkweg. Andere rondes liepen meer noordelijk, vanaf de Glasfabriek langs de Post.nl loods en terug naar Carex B.V.

De resultaten waren teleurstellend. Regelmatig werd er 'n enkele Gewone dwergvleermuis gehoord, soms 2 of 3 tegelijk. Door het soms terugkerende karakter na 15 tot 20 minuten moet het hier gaan om langs vliegende of foeragerende Dwergvleermuizen. Bij de vuurplaats van de Glasfabriek werden in de schemering op 7 augustus ook enkele Dwergvleermuizen gehoord en gezien.

Enkele keren werd er een Laatvlieger gehoord, gedurende korte tijd. Dit had telkens het karakter van een overtrekkend individu.

Eén maal werd er, zacht en kortdurend, een Rosse vleermuis gehoord, hoog overvliegend boven Carex B.V.

Onderzoek rond de Post.nl loods en het voormalige Postkantoor was lastig door enorme storing rond 25.000 Hz. Een of ander apparaat veroorzaakt vermoedelijk die storing.

Opvallend was dat laat op de avond het aantal waarnemingen (verder) afnam in het onderzoeksgebied. Langs (en boven) de Parkweg, vooral op de hoek met de Achterweg, werden dan nog wel af en toe vleermuizen gehoord.

Post.nl harmonie loods oostkopzijde

Post.nl harmonie loods langs zuidzijde

Interviews bewoners, gebruikers en betrokkenen.

Audrey Schaalma (hoofdbewoonster Glasfabriek) bevestigde op 7 augustus het bovenstaand waarneembeeld: er worden al jaren regelmatig in de schemering 1 tot 3 vleermuizen gezien, “kleintjes, duikelaars” (Schaalma, waarneming vleermuizen, 2017). Over het wel en wee verscheen een fraai foto boekje (Schaalma, Er zit volop muziek in de glasfabriek, 2017). De foto’s geven geen compleet verslag van de ecologische successie. Schaalma en medebewoners beschermen hun met groen en hekken omsloten “torteltuyn” (zoals ze hun tuin noemen, naar de kinderboeken “Pluk van de Petteflat”) wel als leeuwen, volgens een eigen “Flora en Fauna-visie”. (Schaalma, Eigen Flora en Fauna visie, 2017). Tot de apps van 27/ 28 november (BuitenbedrijfBBZ, 2017) was de communicatie en samenwerking open, ik kon de door hen geplaatste, niet succesvolle, kerkuil- en vleermuis “nestkasten” gewoon controleren, overleg plegen ook. Vergelijkbaar met hun bewoning van een deel van een voormalig industrieel complex is ook hun tuin, net als grote delen van het stationsgebied, een prachtig voorbeeld van “laissez faire”, een ruim 20 jaar lang natuurlijk verloop der dingen. Op zich is het niet verwonderlijk dat bewoners van een pand (die niet willen verkassen) de Natuurbeschermingswet proberen in te zetten om hun verlangen kracht bij te zetten, dat gebeurt veel vaker, maar beschermde diersoorten zien, (of plots opschietende orchideeën) betekenen nog niet dat “het feest dan niet door kan gaan vanwege de Natuurbeschermingswet”. De ooit waargenomen uil (bewoners van de Glasfabriek zitten ’s zomers vaak buiten bij ’n kampvuur), zal eerder ’n zwervende ransuil dan ’n kerkuil zijn geweest, zoals overal in de stad af en toe (vooral rans)uilen gezien worden. Het triomfantelijke ei (door Schaalma op Facebook geplaatst) was helaas duidelijk niet van een kerkuil. En ja, ook bij de Glasfabriek vliegt af en toe ’n vleermuis. Maar vleermuizen wonen er niet, nergens niet in het onderzochte gebied. Dat doet overigens niet af aan het feit dat ook de “torteltuyn” een ecologisch leuk ontwikkeld groen gebiedje is, mooi voorbeeld van successie. Maar daar zijn er meer van, zelfs binnen het Stationsgebied, heeft daardoor nog geen (wettelijk) beschermde status en is (nabij) compenseerbaar. Relevant (ecologisch) onderhoud aan het groen vond overigens, zoals nergens in het Stationsgebied, ooit plaats. Snel groeiende soorten kregen daardoor de overhand, hier vooral wilg.

Remco Andringa meldde een onderzoek van Pro Rail naar vleermuizen, uitgevoerd in 2016. Zijn conclusie “die zaten er niet” (Andringa, 2017) (Berghuis, 2016).

Navraag bij Jan Oome (*medewerker Carex B.V.*) leverde ook geen resultaat op. “Ik heb er nooit iemand over gehoord, overigens komen wij hier ’s avonds maar zelden” (Oome, 2017). Zeker een van de technisch medewerkers van Carex B.V., Kees Valkenburg, is een gedegen natuurvorser. Ook hij meldde zich niet.

Op 13 juli pleegde ik overleg met Klarissa Nienhuys (*Coördinator Vleermuiswerkgroep Groningen*) over wat haar bekend was over vleermuizen in het stationsgebied. Haar antwoord: “Ik heb op de parkeerplaats bij de Glasfabriek op ’n ochtend wel ’ns rond gescharreld, maar kon daar met moeite ’n vleermuis gewaar worden. Ik weet verder niks van het stationsgebied, maar met het hele terrein erbij zal het hooguit over 3 vleermuizen gaan... Er vliegt wel wat in de Davidstraat” (toen ik Viaductstraat noemde) (Nienhuys, Wat weet de vleermuiswerkgroep van vleermuizen in het Stationsgebied?, 2017).

Alle geïnterviewde bevestigen daarmee de eigen batdetector waarnemingen: er is slechts sprake van enkele waarnemingen van foeragerende of overvliegende vleermuizen van algemeen voorkomende, niet bedreigde, soorten.

Onderzoek buiten en binnenzijde betrokken gebouwen

kopzijde Carex gebouw

Visueel onderzoek aan de binnen- en buitenkant van de gebouwen overdag op 8 augustus 2017 leverde geen enkel bewijs voor bewoning door vleermuizen. Als ergens 's zomers vleermuizen wonen (middels een zogenaamde kraamkolonie) zijn er altijd veel, goed herkenbare, keuteltjes te vinden op (met name) de ramen, de gevels en (vaak) op de zolder onder de hangplaats (Doevendans J. B., 1962-heden). Dat is in de

gebouwen van het onderzoeksgebied nergens het geval, nergens vond ik keuteltjes, een door langs slepende huid vette invliegplek of ander aanwezig feit dat er ook maar enigszins sprake zou kunnen zijn van een kraamplaats of vaste verblijfplaats.

Het Post.nl gebouw is (zie foto's pagina 10) is op 8 augustus alleen aan de buitenzijde onderzocht. Dit blok heeft schuttingwanden, binnen onderzoek was niet zinvol.

In de vroege ochtend van 8 augustus voerde ik een extra onderzoek uit rond de gebouwen, conform het vleermuisprotocol (netwerkgroenebureaus.nl, 2017), om eventuele “thuiscomers” te kunnen detecteren. Vleermuizen uit een kraamkolonie, vrijwel uitsluitend zogende vrouwtjes die binnen, in een spouw, vleermuiskast of bijvoorbeeld onder nauwe dak ruimtes, die hun jongen in een soort crèche achterlaten als ze op jacht gaan (“boodschappen doen”), hebben de gewoonte om tegen de ochtendschemering buiten “voor overleg” rond te fladderen. Op dat moment zijn ze gedurende 'n half uurtje goed te detecteren, het is er dan druk en de lucht zit vol met hoog sonore vleermuisgeluiden, ook de laag frequentere contact roepjes. Dit gaf geen resultaat. Er werden nog minder vleermuizen gehoord dan tijdens de avonden. Slechts 2x werd een (kortdurende) echo gehoord, onbepaalbaar op soort.

binnenzijde oude Glasfabriek

Onderzoek winterverblijfplaats, trekroute en omgeving

Voor een winterverblijfplaats heb je 'n hoog vochtige, nét vorstvrije ruimte nodig, vaak ondergrondse kelders. Het onderzoeksgebied heeft dergelijke ruimtes niet.

Een trekroute is meestal een lijnvormig landschapselement, een bomen- of huizenrij of lang gerekte waterpartij van enkele honderden meters lang (die ergens heen leidt). Het enige landschapselement dat daarvoor mogelijk in aanmerking komt is de compensatiezone, maar daar werden (tot nu toe) weinig vleermuizen gehoord of gezien. Door deze zone deze

meer dan 10 meter breder te maken en te gaan onderhouden krijgt deze mogelijk wel een dergelijke functie. Vrijwel zeker als in later stadium een meer open, min of meer lijnvormige verbinding ontstaat naar de Rivierenbuurt als een deel van het langgerekte woonblok aan de Parkweg, vanaf de Spaarnestraat in westelijke richting weg gaat (ook onderdeel van verandering van het Stationsgebied). Via de Rijnstraat ontstaat dan, zeker voor vleermuizen en vogels een betere verbinding met de Rivierenbuurt waar waarschijnlijk veel vleermuizen uit het Stationsgebied vandaan komen. Tot nu toe wordt het Stationsgebied aan de westzijde afgeschermd door het Emmaviaduct, aan de noordzijde door de spoorzone en de aangesloten hoge bebouwing van het hoofdstation en aan de oostzijde door het Herewegviaduct en de hoge bebouwing oostelijk van de kop van de Rabenhauptstraat (die nauwelijks bomen heeft). De enige logische, te verbeteren, verbindingroute, niet alleen voor vleermuizen, is (toekomstig) via de Rijnstraat. Via de Rijnstraat en navolgend de Rivierenbuurt worden belangrijke kolonie gebieden (Sterrenbos, kolonies in woningen) bereikbaar en meer belangrijke foerageergebieden (de vijver bij het Fongerspad, Papiermolen) bereikbaar. Zonder, onder- en behouden verbindingswegen sterft elk levend element als onderdeel van de ecologie, als onderdeel van de biodiversiteit een zekere dood. Alle goed bedoelde ecologische elementen door de jaren heen, bewust of onbewust, particulier of van hoger hand opgebouwd verwaaien dan als los zand. Ook in Groningen, alle (eerdere) ecologische projecten ten spijt. Niet alleen de Natuurbeschermingswet maar ook bijvoorbeeld de gemeentelijke zorgplicht voor ecologie voorziet daarin niet voor niets.

Dit impliceert niet alleen dat (nabij) compenseren voor het Stationsgebied alleen maar zinvol is als er aandacht wordt gegeven aan de verbindingswegen, maar dat er ook, blijvend, aandacht moet zijn voor de nabije en verdere omgeving, in dit geval Rivierenbuurt, aanleg nieuwe rondweg, Sterrebos en, in oplopende schaal, de ecologische hoofdstructuur van Nederland.

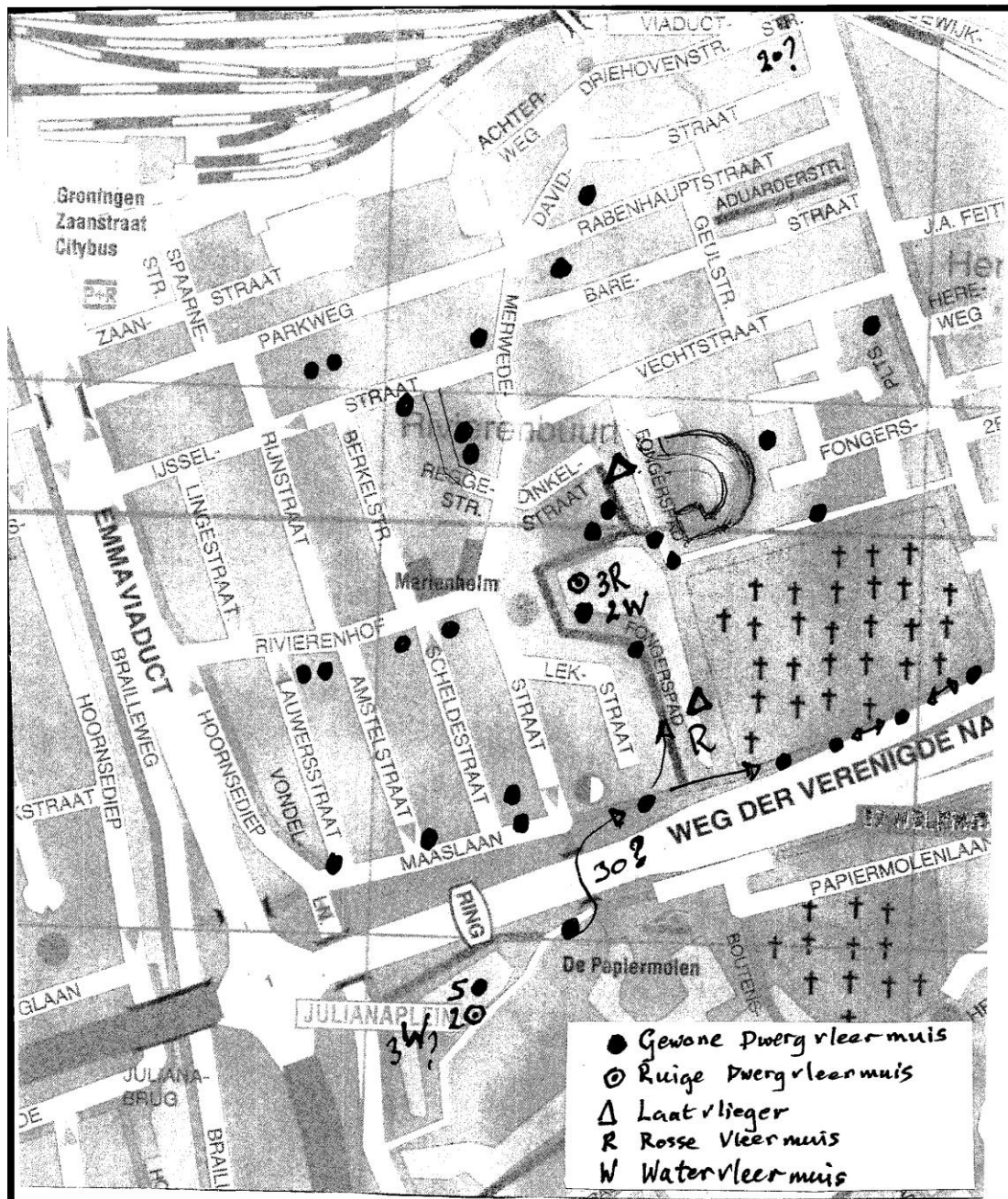
OMGEVING

Via Andringa (Doevendans J. , Kunnen we binnen het stationsgebied ook compenseren voor de Rivierenbuurt?, 2017) kwam de vraag voor extra compensatie (bedoeld is: extra aanplant in verband met kap) in de Rivierenbuurt?

Het antwoord is simpel: ja dat kan, mits natuurlijk de functie van de Rivierenbuurt voor het Stationsgebied (zie boven onder “verbindingswegen”) in tact blijft. Recent is daar door de vleermuiswerkgroep onderzoek naar gedaan (Nienhuys^{et al}, Vleermuizen Rivierenbuurt 2015, 2015) (Nienhuys^{et al}, Voorstellen vleermuismaatregelen Rivierenbuurt, 2015) (Nienhuys, Buurtkrant, Vleermuizen in Rivierenbuurt, 2015) (Ü. Dolap, 2017)

Alle genoemde onderzoeken duiden voor vleermuizen naar de belangrijkheid van de samenhang van ecologische onderdelen. Ecologie wordt immers letterlijk gedefinieerd door “de wisselwerking tussen organismen en levensgemeenschappen en hun omgeving”.

De belangrijkste, en voor leken begrijpbare rapportage uit het vele werk van de Vleermuiswerkgroep (voor vogels en andere dieren geldt in meer of mindere mate hetzelfde) is deze: Vleermuizen in de Rivierenbuurt 2015 (Nienhuys^{et al}, Vleermuizen Rivierenbuurt 2015, 2015)

Hierin is goed te zien dat de (weinig) waarnemingen aan vleermuizen die er gedaan werden in 2015 via de hoek Parkweg/Achterweg/Davidstraat in de Driehovenstraat / Viaductstraat terecht komen. Dit sluit aan bij de waarnemingen van het onderzoek aan vleermuizen nu, in 2017, aan het Stationsgebied. Daarin komt naar voren dat laat op de avond alleen op de hoek Parkweg/Achterweg/Davidstraat (waarneempunt tegenover café de Klikspaan) nog vleermuizen werden gehoord (deze rapportage). Aanvoer en verbinding van foeragerende vleermuizen in het Stationsgebied (b) lijkt dus inderdaad via de Rivierenbuurt te geschieden. Gelukkig blijft voorlopig het groen van het Stationsgebied langs de Achterweg in deze fase van het plan staan. Met het compenseren van het verlies van overig groen (als foerageergebied van enkele vleermuizen in de vroege avond) bij de Glasfabriek, de Silo en Carex B.V. door de verbreding van de groenzone boven de Parkweg (het verlengde van de Zaanstraat) als noodzakelijke compensatie van het verlies aan groen / foerageergebied

binnen het Stationsgebied wordt duidelijk dat deze compensatie alleen maar werkt, zin heeft (tenminste voor vleermuizen) als die compensatie ook werkelijk gevonden kan worden, een verbindingsweg wordt, niet doodlopend is, 'n weg die nergens toe leidt.

De Stationsgebied compensatiezone mede 'n (foerageer) compensatiezone laten worden van de Rivierenbuurt kan, mits tenminste de verbindingfunctie van de Rivierenbuurt (voor vleermuizen) in stand blijft, wat dus voor beide gebieden van belang is, wettelijk alleen al via de Natuurbeschermingswet vastgelegd is. Anders gezegd: zonder verbinding via de Rivierenbuurt in de toekomst “géén vleermuizen meer” in het Stationsgebied.

In Jip-en-Janneke taal: je kunt geen bewoners van (verre) wijken boodschappen laten doen in een andere wijk als je de toegangswegen naar die andere wijk, op afstand, afsluit. Ook in de ecologie heeft een kleine “buurtsuper” geen toekomst als klanten er niet kunnen komen, beschermd of niet.

Hierbij betrokken is de ecologie van (bijvoorbeeld) de Viaductstraat. De bewoners daarvan hebben al sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw zich ingezet om hun straat ecologisch waardevol te maken én te houden (Doevendans J. B., 1962-heden). Sinds jaar en dag zetten zij zich in om, niet alleen voor gierzwaluwen (zij waren een van de eerste straten met een relevant aantal nestkasten voor gierzwaluwen) maar, mede met hulp van de gemeente, óók voor insecten, vogels en egels in hun (gezamenlijke) achtertuin tussen de Viaductstraat en de Driehovenstraat. Ook hun “ecologie” moet goeddeels via de huidige én toekomstige verbindingszone van het Stationsgebied.

Op (weer kleinere) schaal, maar toch, geldt dat ecologisch ook voor de privé tuintjes, de groendaken, de bloempotten van de Driehovenstraat, de Davidstraat en Rabenhauptstraat: ook voor hen geldt: bodem, plant, insecten, bestuiving, dag-en-nacht controle mechanismen, vogels, zoogdieren enzovoort. Samenhang, verbinding dus. Terecht opgenomen in de Natuurbeschermingswet (hoe basaal die ook is).

Zoogdieren: Steenmarters en spitsmuizen

Zicht op de schuine groen uitloop

In de nacht van 7 op 8 augustus waren er in de uitstulping van de compensatiezone (in het verlengde van de schuine uitloop, zie pagina 7) minuten lang heftig vechtende steenmarters te horen. Daar ligt inderdaad een bult puin die als slaapplek voor steenmarters zou kunnen fungeren. Waarschijnlijk ging het hierbij om vechtende mannetjes die elkaar tegenkwamen. Dit is niet verwonderlijk omdat de gehele stad Groningen goed met steenmarters voorzien is (Doevendans J. B., 1962-heden).

Er is echter beslist geen sprake van een kraamplaats voor een vrouwtje met jongen in een van de gebouwen. Binnen werd nergens mest gevonden en ook geen enkele van de geïnterviewden meldde enige mate van stank- of mestoverlast, wel een enkele zichtwaarneming buiten (Oome, 2017) (Schaalma, waarneming vleermuizen, 2017).

Tijdens diverse batdetector rondes werd vaak het “gesmak” van spitsmuizen gehoord in de compensatiezone. Huisspitsmuizen horen daar zeker bij, mogelijk ook Bosspitsmuizen. Steenmarters azen daarop, net als op huismuizen en ratten.

Voor de uitvoering van het werk hebben de steenmarter en spitsmuizen waarnemingen geen verdere consequenties. Steenmarters lopen overal (en veel) door de stad. Huis- en Bosspitsmuizen zijn niet beschermd. Het voorkomen van Huismuis en Bruine rat is overigens waarschijnlijk, maar waarnemingen of mest vondsten werden niet gedaan. Let wel: ook onbeschermd dieren vallen (altijd) onder de zorgplicht, ook die dieren mag (kort samengevat) “geen geweld worden aangedaan”.

VOGELS

Het onderzoeksgebied is niet tijdens het broedseizoen bezocht. De vaakst geziene vogelsoort tijdens de bezoeken is de Zwarte roodstaart. Die was vaak aanwezig op en rond het Post.nl harmonie gebouw en op en rond de oude Glasfabriek. De omgeving is dan ook typisch voor deze soort. Het Carex B.V.- en Silo gebouw heeft deels een pannendak van (mulden) pannen. De Post.nl loodsen hebben

asbestplaten. Het daaronder broeden van Huismus en/of Spreeuw is heel goed mogelijk, maar beide soorten werden niet gezien, nog gehoord. Alle drie genoemde soorten dienen bij sloop gerespecteerd te worden. Het broeden van Huismus en Spreeuw is redelijk goed te voorkomen door de daken eraf te nemen, het voorkomen van het broeden van een Zwarte roodstaart is een stuk lastiger, die kunnen, net als Grauwe vliegenvangers, ook snel tot broeden komen op (bijvoorbeeld) steigers die aan het begin van het broedseizoen geplaatst worden (zie: (Doevendans J. , Aanwijzingen voor (ver)bouwers, slopers, asbestsaneerders e.a. bouwbetrokkenen, 2010). Deze soort kan in vrijwel elke nis of op 'n overstekrand echter tot broeden komen. Dat kan betekenen op grond van de Natuurbeschermingswet dat je feitelijk niet aan de gebouwen mag zitten tijdens het broedseizoen. De (wettelijke) escape is: binnen de wetgeving zorgen dat ze niet tot broeden komen. Wellicht dat “fors uitlichten (met bewakingslampen) soelaas kan bieden.

Snelle compensatie (deze winter) met een tiental nestkasten aan (bij voorkeur) aan de Achterweg (zuid-oost grenzend aan het onderzoeksgebied) en de oost kopgevel van de Parkweg tegenover café de Klikspaan zou ook soelaas kunnen bieden. Het beste kunnen daarvoor Gierzwaluwkasten, model “red Cedar” ingezet worden op noord- of oostgevels. Deze worden zowel door gierzwaluwen als huismus, spreeuw en kool- en pimpelmezen gebruikt (Doevendans J. B., 1962-heden). Het bijhangen van vleermuis kasten (ongeveer 1 op de zes wordt bezet) kan daarbij in een moeite (hoogwerker) meegenomen worden.

Nestelende Stadsduiven overstek loodskop Post.nl

Tegen het Post.nl gebouw nestelen enkele paartjes Stadsduiven. Aan deze soort wordt sinds 2016 (ring)onderzoek gedaan in Groningen. Hoewel het feitelijk een exoot is die, afkomstig van tamme postduiven, forse schade kan veroorzaken gaan steeds meer stemmen op deze soort te beschermen. De beste wettelijk mogelijke optie problemen hiermee te voorkomen is in de winter alle broedplaatsen onbereikbaar te maken.

Natuurlijk bevat veel van het nog aanwezige groen vanaf mogelijk half februari broedende vogels als merel, heggemus, vink, zanglijster, braamsluiper, winterkoning, putter en groenling. Om niet in het broedseizoen (officieel half maart-half augustus, maar de wereldwijde opwarming verschuivend naar half februari- half augustus) belemmert te worden met de sloop is het daarom noodzakelijk al het groen dat niet blijft staan te verwijderen, het liefst tussen november en februari, maar zeker buiten de (mogelijke) broedtijd. Als compensatie moeten van de takken en struiken die daarbij vrijkomen takkenhagen gebouwd worden in de compensatiezone, anders kan de broeddruk op de nog staande gebouwen en “rommelhoekjes” wel eens zo hoog blijven dat ook merels, zanglijster en bijvoorbeeld winterkoning daar op- of in toch gaan broeden.

De dikke boomstammen kunnen gebruikt worden als leidbanen naar de compensatiezone vanaf de groenvlakken van de oude Glasfabriek, de noordzijde van de Silo en Carex loodsen en vanaf het tussengebied. Allerlei kleine diertjes kruipen daar langs, wat de kans op broeden in de compensatiezone werkelijk vergroot.

De dikke stammen kunnen ook tijdens de sloop gebruikt worden om het rijden via bepaalde routes af te dwingen, tot dan fungeren ze als verbindingszone op kleine schaal.

De compensatiezone zou (in een later stadium) ook mogelijk aangevuld kunnen worden met leifruit, mogelijk gesteund door hoog opstaande rasters. Nader onderzoek hierna is niet alleen in het kader van de “eetbare stad” een goede optie. Ook leifruit vangt fijnstof weg, ontnemt het zicht en kan hinderlijk licht wegvangen voor omwonenden, bijvoorbeeld de bewoners van de belendende Parkweg.

Conform Anastasia Limareva (*Beleidsmedewerkster Ecologie Gemeente Groningen*), tevens specialist in “eetbare bossen”, zou in de compensatiezone dan vooral framboos en aalbes toegepast kunnen worden. Dit fruit is niet alleen voor de mens, maar ook voor veel zoogdieren en vogels aantrekkelijk voedsel en daarom biodiversiteit verhogend. Al het overige (lei)fruit is dermate onderhoud gevoelig dat het niet op een semi permanente plek past. Anastasia gaf zeer nadrukkelijk aan dat het idee van (lei)fruit opnemen in de gewenste definitieve groen opvulling voor de toekomst een goed idee is, maar dat dit dan tegelijkertijd voor de verre toekomst opgenomen moet worden in het (ecologisch) groen beheer van de stad Groningen. Zolang politiek gezien er niet langdurig voorzien is in het nodige budget voor de ecologisch noodzakelijke lange termijn gedachte “sterft (opnieuw) elk ecologisch initiatief een jammerlijke dood, inclusief alle daarbij betrokken vrij levende diersoorten die zo hard nodig zijn voor elke stad”. Daarmee bedoeld is niet alleen budget voor (jaarlijks) onderhoud, maar óók budget voor voorlichting aan bewoners én (tussentijdse) opleiding en begeleiding van zowel de “groene werkvloer”, als wel de leiding gevende in ál het dagelijkse groen.

Het streven van de Gemeente Groningen arbeid beperken in het groenbeheer in te zetten is lovenswaardig, maar juist ook die dienen goed en voortdurend aangestuurd te worden zodat met gifspuit, schoffel en grondwoelers het ecologisch rijke “wilde” groen niet bij elke onderhoudsbeurt weer voor jaren vernietigd wordt (Limareva, 2017).

Stadse wilgetenen kunst Oosterstraat42

Snel groeiende taaie wilgenrassen kunnen ook ingezet worden als groen en fijnstofvangers in afschermings- en compensatiezones.

Stadsbewoners, fotografen en kunstenaars zijn deze “taaie, snelle groeiers” al gaan gebruiken als leermiddel, kunst, voor huishoudelijke toepassing (lampen) en (vooral) tuinafscheiding (wilgentenen schermen).

Zie foto links, (foto: Wiekwiek.nl, ontwerper in de publieke ruimte). Bij het Carex B.V. gebouw staan knotwilgen waarvan de uitlopers uitstekend gebruikt kunnen worden als levende steunpalen voor de te realiseren takken HAGEN in de compensatiezone. Een nieuwe, steeds meer opkomende vorm van duurzaam hergebruik dat uitstekend past in een (toekomstig) publieksrijk gebied als het Stationsgebied, waar van, en naar,

heinde en verre bezoekers komen (Alberts, 2017). Dat kauwen op wilgenbast pijnstillend is, én de bron van aspirine, weet helaas tegenwoordig bijna niemand meer. Alleen zwervers, herders en misschien boswachters doen dat nog.

VLINDERS EN ANDERE NUTTIGE INSECTEN

De gebouwen bevatten een aantal mogelijkheden voor (overwinterende) insecten. De vele gaatjes tussen stenen, in voegwerk en onder kozijnen, zijn zeer geliefd door bepaalde solitaire bijen als metselbijen, sluipwespen en vele andere soorten “hol bewonende” insecten die dit formaat holletjes gebruiken voor huisvesting van hun eitjes of overwintering.

Ergens in de bodem, compost of ruigte rand zullen ongetwijfeld ook bepaalde (nacht)vlinders hun eieren hebben gelegd, waardoor er ook overwinterende poppen kunnen of zullen zijn.

Oud nest Gewone wesp zolder

De theoretische vraag of het daarom ecologisch interessant kan zijn dit tot in detail uit te pluizen moet ontkennend beantwoord worden. Naar verwachting zal de biodiversiteit wat betreft hierbij betrokken diersoorten in de omgeving niet relevant beïnvloed worden als de gebouwen verbouwd gaan worden. Afgezien van het feit dat de betrokken soorten onbeschermd en relatief klein in aantal zullen zijn, zijn de mogelijkheden die er bestaan algemeen en ook plaatselijk gering van betekenis voor het behoud van de desbetreffende soorten.

Overwintering binnen

Dode dagpauwoog en pijlstaart spec. .

Tijdens het veldwerk zijn uiteraard ook de binnenzijden van de bebouwing onderzocht. Op dat moment werden slechts een enkele (dode) overwinterende (beschermde) vlindersoort a;s Kleine vos aangetroffen. 's Winters zullen die in meerdere exemplaren aanwezig zijn, wat belangrijk is voor het behoud van de soort. Door het ontbreken van dode exemplaren kunnen ze kennelijk (al lang) goed ontsnappen langs kieren en gaten. Bij de sloop is het van belang er op toe te zien dat overwinterende vlinders in het voorjaar goed kunnen blijven ontsnappen. Dit kan door (bij de ramen) kieren te laten of vooraf onderin een stukje glas eruit te laten.

Uiteraard werden er binnen ook een aantal (onbeschermde) soorten als lieveheersbeestjes en spinnen aangetroffen. De ervaring leert (Doevendans J. B., 1962-heden) dat bij sloop deze individuen en soorten goed zelf (kunnen) ontsnappen. Soms moeten overwinteraars geholpen worden door de uitvoerders (Doevendans J. , Aanwijzingen voor (ver)bouwers, slopers, asbestsaneerders e.a. bouw betrokkenen, 2010).

AMFIBIEËN, REPTIELEN, OVERIGE DIERGROEPEN

Van de dieren uit andere klassen is tijdens het veldwerk één (verdwaalde?) kleine bruine kikker aangetroffen, maar die zullen naar alle waarschijnlijkheid verder niet of nauwelijks op of rond het terrein voorkomen. De daarvoor benodigde habitatten als vijvers, sloten, watergangen, kelders of een (hemelwateropslag)put zijn niet op het betrokken terrein aanwezig

Bijzonderheden

WELKE SOORTEN BEÏNVLOEDEN DE AANPAK?

De broedvogels in en tegen de gebouwen

Tenminste Zwarte roodstaart heeft daar ergens gebroed. Huismussen en Spreeuwen kunnen daar broeden. Dat betekent in de broedtijd (tenminste) maart-september (Vogelbescherming, Wanneer is het broedseizoen?, 2016):

1. Onaantrekkelijk maken / houden gebouwen, nestkasten verplaatsen.
2. Overleg / plannen/ controle bij alle werkzaamheden in de broedtijd, om broeden te voorkomen of (tijdelijk) stoppen relevante werkzaamheden;

De broedvogels in het te verwijderen groen.

Zonder groen, geen broedvogels. Anders: check

COMPENSATIE

Het opnemen van enige compensatie (zijnde het opzettelijk creëren van woonmogelijkheid voor planten en/of dieren met het oogmerk deze in de toekomst te beschermen) is zowel politiek als maatschappelijk gezien wenselijk.

Zeker als het 'n openbaar of opvoedkundig gebouw betreft.

Compensatie is niet altijd wettelijk verplicht, maar kan, bijvoorbeeld door de ontheffing verlener, Gemeente of Provincie wel als verplichting worden opgenomen.

Menig bouwer neemt gelukkig zelf de verantwoordelijkheid, waar mogelijk, compensatie op te nemen.

Compensatie groen

Voor compensatie van het te kappen groen is een grote, uitgebreide compensatiezone in het verlengde van de Zaanstraat opgenomen. Zie elders in deze rapportage.

Compensatie vleermuizen

Omdat er zich geen vleermuizen in de gebouwen bevinden is compenseren er voor niet verplicht. Zie ook het vleermuisprotocol (netwerkgroenebureaus.nl, 2017). Het toch (bijvoorbeeld op de oostelijke kop van de gevel op de hoek Parkweg / Achterweg ophangen van één, of paar, goede vleermuiskast(en) (één op de zoveel wordt ooit bezet) verdient toch aanbeveling.

Compensatie vogels

Voor vogels is compensatie verplicht, dan wel zeer wenselijk.

Omdat bouw- en sloopwerkzaamheden altijd onrust veroorzaken binnen een ecologisch plangebied zou het ophangen van (nog) enkele, meer professionele nestkasten of het scheppen van voorzieningen voor bijvoorbeeld 'n scholekster of visdieven op een dak elders wellicht ook een goede bouwcompensatie zijn.

In de te realiseren (ver)bouw zelf zijn uiteraard naar wens ook prima mogelijkheden voor vogelhuisvesting te realiseren. Het verdient aanbeveling als compensatie 10 gierzwaluwkasten te monteren aan de zelfde oostgevel als genoemd bij compensatie vleermuizen.

De Parkweg kent al meerdere broedparen van gierzwaluwen (Doevendans J. B., 1962-heden).

Door het beproefde lange, red cedar model “Gierzwaluw Buitenbedrijf BBZ” te gebruiken kunnen ook koolmees, pimpelmees, huismus én zwarte roodstaart daar een plaatsje vinden (Doevendans J. B., 1962-heden). Overleg met bewoners ter plaatse is een vereiste, evenals (regelmatige) nazorg.

AANWEZIGHEID NATURA 2000 GEBIEDEN

In de Natuurbeschermingswetgeving is opgenomen dat activiteiten geen relevante (blijvende) storende invloed mogen hebben op Natura 2000- of soortgelijke natuurgebieden.

Directe beïnvloeding van natuur op grote schaal kan gebeuren door ingrepen in het terrein zelf, door kap of rustverstoring bijvoorbeeld. Vanuit de omgeving kan grondwaterpeil verandering of (water)vervuiling grote invloed hebben.

De instandhouding van aan- en afvoerlijnen (verbindingswegen) is van belang voor diersoorten om er te kunnen komen en voor uitwisseling van genen, anders volgt inteelt. Voor vliegende soorten lijkt dit eenvoudig, maar ook zij hebben bepaalde verbindingslijnen nodig. Voor vogels kunnen die betrekkelijk eenvoudig zijn, maar vleermuizen hebben al meer bepaalde lijnen nodig, meestal bomenrijen, voor (wind) dekking, onderweg eten en rusten. Ook vlinders houden niet van grote, open terreinen, die zijn erg gevoelig voor wind en predatie (opgevreten worden door bijvoorbeeld vogels).

Voor lopende en kruipende diersoorten zijn nog veel meer verbindingselementen van belang. Al dat soort onderdelen zijn noodzakelijk om de instandhouding van de biodiversiteit te kunnen blijven waarborgen.

In de nabijheid ligt geen direct door de sloop/bouw te beïnvloeden natuurgebied of 'n te beïnvloeden broedkolonie van vogels als Gierzwaluwen en Huiszwaluwen. Op meer plaatselijke schaal, op buurt- en stadsniveau, is die invloed er indirect wél, in combinatie met (geplande) ingrepen ten aanzien van de ombouw van de zuidelijke ringweg. Dit speelt in dit geval voor foeragerende vleermuizen in het Stationsgebied die daar kennelijk via de Rivierenbuurt komen (zie “Omgeving”). Als in de Rivierenbuurt de verbindingslijnen niet in stand blijven, beïnvloedt dat niet alleen het compenseren van foerageergebied in het Stationsgebied, maar uiteindelijk ook (de genen uitwisseling via) verder weg gelegen natuur, waaronder theoretisch zelfs Natura 2000 gebieden. Samenhang heet dat.

Het karakter van de sloop en aan- en afvoer van materialen heeft geen relevante negatieve uitstraling op de omringende omgeving, de verwachting is zelfs dat het plaatselijk foerageren van vleermuizen gewoon doorgang kan vinden en dat door de compensatiemaatregelen de biodiversiteit in de toekomst betere kansen heeft.

Het gebruik van grote bouwlampen wordt afgeraden maar is mogelijk voor de sloop nodig. Wanneer onverhoopt voor (ook) bewaking zware (en hete!) bouwlampen toch nodig blijken te zijn dan deze lampen met gazen kappen afdekken om de dan actieve nachtvlinders niet aan te trekken en te verschroeien of LED-varianten toepassen.

DISCUSSIE QUICKSCANS EN FLORA- EN FAUNAWET

In Nederland zijn al geruime tijd meerdere discussies gaande tussen ecologen, wetgevers en puristen die de toepassing en handhaving van de Wet Natuurbescherming (voorheen “de Flora- en Faunawet”) kernachtig en praktisch willen maken. In het verleden is er nog al eens veel geld én ecologische capaciteit verloren gegaan aan onnodige, onzinnige, kostbare en tijd verslindende procedures. Dat zou allemaal ten goede kunnen komen aan de wil het (samen) ecologisch zo goed mogelijk te doen. Als we met dát ecologisch doel en die ecologische wil samenwerken ontstaat er ecologisch maatwerk en houden we geld en tijd over! QuickScans worden daarbij van juridisch gedoe vermijdende protocollen (die op de keper beschouwd nooit sluitend kunnen zijn) omgebouwd tot een plaatselijk passend ecologisch “kookboek” dat iedereen tevreden stelt én ecologisch een zo gunstig mogelijk effect heeft.

De kern daarvan is feitelijk vervat in de Zorgplicht.

Net zoals in de voormalige Flora- en Faunawet is in de Wet Natuurbescherming de Zorgplicht opgenomen.

Deze verlangt van de initiatiefnemer van ruimtelijke ontwikkelingen dat deze met respect omgaat met alle levende natuur.

De Zorgplicht luidt als volgt (*citaat uit Flora en Faunawet*):

- 1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.*
- 2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.*

Invulling van de term “in redelijkheid” is een eigen verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer.

De Flora- en faunawet erkent de intrinsieke waarde van de in het wild levende dieren. Dat betekent dat voor de wet alle dieren van onvervangbare waarde zijn en dat daar niet onzorgvuldig mee mag worden omgegaan.

Vanuit deze gedachte is de zorgplicht in artikel 2 van de wet opgenomen.

De zorgplicht geldt voor alle soorten, ook voor plantensoorten en de soorten die niet als beschermd zijn aangewezen.

Er mag van de initiatiefnemer worden verwacht dat de personen verantwoordelijk voor de uitvoering van de werkzaamheden op de hoogte zijn of worden gebracht van de zorgplicht. Indien er twijfel bestaat over het al dan niet naleven van de zorgplicht en/of het welzijn van flora en fauna tijdens de werkzaamheden dient er contact opgenomen te worden met een erkend ecooloog.”

In mijn bewoordingen: “De Zorgplicht maakt dus feitelijk geen onderscheid tussen beschermde of onbeschermde flora en fauna. Ieder wordt geacht om álle planten en dieren te denken en als je zelf niet weet hoe dat moet dan roep je er ’n ecooloog bij”.

Eindeloos discussiëren over of katten, tamme konijnen, exoten als stadsduiven en (uitgezaaide) beschermde (tuin)planten daarbij horen gaan we maar niet doen.

De kern is duidelijk: ecologie hoort er altijd bij.

Wil je “ruimtelijk” iets, ’n stukje “landje pik van de aarde”?

Kijk dan wat er groeit en leeft en probeer dat in het nieuwe plan beter te doen!

Gelukkig heeft vrijwel elke gemeente tegenwoordig (stads)ecologen in dienst die denken om de hoofdlijnen (verbindingroutes) en met ’n leger van deskundigen, enthousiaste vrijwilligers en bewoners al veel weten van wat er zit (of zou kunnen zitten) en ambtelijk de weg effenen dat ecologie er basaal altijd bij hoort.

Zij weten ook dat we niet met z’n allen achter die ene otter aan hoeven te lopen, zij maken en bewaken (gaandeweg) ’n haalbare, praktische (eco)logische verdeling voor ’n groot gebied waar ’n plangebied of bouwplan slechts ’n (klein) onderdeel van is.

Dat dat een meerjarenplan is moge duidelijk zijn. Als in dat jarenlange traject zich een economische crisis voordoet, de politiek meent dat er voor onderhoud en logisch verder ecologisch bouwen geen geld meer beschikbaar kan, of mag, zijn tuimelt het weer, beginnen alle goede bedoelingen, wettelijk keurig gedekte maatregelen “van toen”, weer de andere kant op te vallen. Ook ’n vervelend incident, ’n brand, ’n bom, ’n enorme publieke toeloop kan invloed hebben.

Zelfs natuur zelf is grillig. Als je keurig ’n nestkast voor ’n kerkuil monteert, waar warempel ’n kerkuil in gaat wonen en een steenmarter besluit dan de jongen op te vreten schiet dat voor de kerkuil nog niet op. Zoals ook vossen tegenwoordig in de stad “hun ding zijn gaan doen” en ’n Grauwe vliegenvanger ’n prachtig aangelegde vlindertuin kan ontdoen van (beschermde...) vlinders, om ze aan hun jongen te voeren...

In huishoudelijke termen:

“de initiatiefnemer zegt wat ie lust, ecologen kijken wat er in huis is, wat de plaatselijke smaken zijn en wat er plaatselijk allemaal te halen valt en stellen menu’s samen, stadsecologen denken na over / controleren of de ingrediënten ’n beetje kloppen, groenwerkers, slopers, architecten en aannemers koken het en serveren het uit terwijl ’n ecooloog af en toe in de keuken en het restaurant komt kijken”.

In ambtelijke termen heet dat ’n Plan van Aanpak, en dat is precies wat hierna volgt.

PLAN VAN AANPAK ECOLOGIE

Spoedig:

- Situering van waar komen (tijdelijk) de harde materialen:
 - o Gebouwen, bestrating;
 - o Tijdelijk: de bouwketen, de steigers, de containers, de bouwvoorraad
 - o Aan- en afvoerlijnen vrijmaken / gedeeltes ontzien
- Situering van het groen
 - o Welk groen kan / mag blijven staan ter plaatse?
 - o Waar komt nieuw groen?
 - o **Aanleg nieuwe groen alvast basaal waar het kan**
 - o Waar komende de takkenhagen / struiken / korte verbindingroutes van de kap zone naar de compensatiezone? zodat alles wat daar nu tussen leeft in de omgeving blijft? **Aanleg compensatiezone zelf dus.**
- Informeren / communiceren met omgeving / gebruikers
 - o **ALLE betrokkenen Zorgplicht wet FF aanreiken** / uitleggen, niet alleen planners, architect, aannemer maar ook slopers, machinisten, transporteurs, en bezoekers: delen van terrein verdienen rust, doe, kijk en MELD zo nodig

Broedseizoen:

Check je activiteiten voor sloop, sommige vogels kunnen op de meest onverwachte plaatsen plots toch gaan broeden, in je werkmateriaal, je tractor zelfs. Soms moet je 'n meerkoet met z'n nest van 'n fontein die even uit stond verplaatsen. Vleermuizen kunnen van de ene op de andere dag 'n gebouw bevolken. Komt allemaal voor, het is natuur.

Overleg bij twijfel overige activiteiten, er zijn altijd ecologen stand-by.

Na broedseizoen (vóór half maart, soms eerder...):

- Een merkwaardige, door de Natuurbeschermingswet zelf afgedwongen maatregel: Kaal maken van groen dat weg moet, als je wacht “kan daar 'n kraai in gaan wonen”, dan mag je niet werken, alle tussenliggende “groentijd” ten spijt!
 - o Zo nodig bomen kappen die vrij zijn van, of met, kapvergunning,
 - o takken in compensatiezone (afscherming, schuilplaats) werken
 - o struiken uittrekken en uitschudden (check op egels!)
 - o zo nodig schuilplaatsen realiseren in het nieuwe groen of de opslag
 - o struiken, blad op terrein houden in ecologische opslag (vormen onderdeel van het nieuwe groen / de kringloop), kan alles “overlopen”;
 - o Plaatsing 10 nestkasten voor vleermuizen en vogels als “overige” compensatie

Najaar/winter (als alle agenda's meewerken...)

- o Gebouwen leeg
- o Asbest check / sanering /
- o info / overleg ecooloog: **Nieuws?**
- o Informatie machinist / slopers / aanreiken protocol Zorgplicht

Altijd / in overleg

- Opdraven ecooloog als er zich wat voordoet / bij vragen
- Start verbouw / informatie bouwers (lezing in keet?)
- Waar nodig: Wordt vervolgd...

CONCLUSIES

Conclusies zijn in feite de samenvatting. Zie voorcover.

Eisen en compensatie zijn in dit rapport nader geduid (zie terug).

Bestaande flora en fauna dient zoveel mogelijk in het plangebied te blijven, nieuw groen dient (waar het de sloop en bouw niet stoort) mogelijk eerst aangelegd te worden.

Dat versnelt het tot stand komen van (weer) een hoge biodiversiteit.

De Natuurbeschermingswet zelf kan natuur hinderen. Om te kunnen werken in het broedseizoen kan in de directe nabijheid van slooppanden geen groen meer blijven staan. Dat moet er dus vooraf af. Veel vogels zouden tijdens de sloop zonder kap mogelijk door kunnen broeden, spinnen en pissebedden kunnen ook hun ding blijven doen. Door verplichte kap vooraf gaat ook de tussentijd van sloop en (uiteindelijke) bouw, inclusief vertragingen, voor al de functies van groen verloren. Het verdient aanbeveling dat wetgeving, politiek, economie én ecologie zo met elkaar verstrengeld (gaan) raken dat de noodzakelijke biodiversiteit, in het belang van de mens zelf, als vanzelf altijd de juiste plaats krijgt.

Goede voorlichting, samenwerking, overdracht van kennis en vertrouwen hoort daarbij.

NAWOORD

Ook ecologen zijn niet foutloos, komen verrassingen tegen!

Foto: Egel in winterrust 9 maart 2012

Foto: De bosmaaier nam wat stekels mee...

BIBLIOGRAFIE

- Alberts, W. (2017, september 6). Het gebruik van stadsgroen in het dagelijks gebruik. (J. Doevendans, Interviewer)
- Andringa, R. (2017). diverse mondelinge en schriftelijke mededelingen. (J. Doevendans, Interviewer)
- Berghuis, M. (2016). *Vleermuisonderzoek PostNL-gebouw Groningen spoorzone. Rapport RA16241-01*. Mheer: Regelink Ecologie & Landschap.
- Boekema, E. (1983). *Vogels van Groningen*. Groningen: Wolters-Noordhof / Bouma's Boekhuis.
- BuitenbedrijfBBZ. (2017, november 27). Meelopen met controle rondes, invulling compensatiezone. Groningen, Groningen, Nederland.
- Doevendans, J. (2010, juni 18). *Aanwijzingen voor (ver)bouwers, slopers, asbestsaneerders e.a. bouwbetrokkenen*. Opgehaald van www.buitenbedrijfbbz.nl.
- Doevendans, J. (2017, november 27). Kunnen we binnen het stationsgebied ook compenseren voor de Rivierenbuurt? (R. Andringa, Interviewer)
- Doevendans, J. B. (1962-heden). *eigen archief*.
- kaartgegevens, G. (2017). *Google maps*.
- kaartgegevens, G. (2017). *Zaanstraat-Achterweg Satellietbeeld*. Opgehaald van Google Maps.
- Kruining, J. H. (2017). *Bomeninventarisatie (in bewerking)*. Gemeente Groningen.
- Limareva, A. (2017, november 27). Wildfruit goed mogelijk in openbaar groen. (J. Doevendans, Interviewer)
- netwerkgroenebureaus.nl. (2017, onbekend). <http://www.netwerkgroenebureaus.nl/werken-aan-kwaliteit/vleermuisprotocol>. Opgehaald van [netwerkgroenebureaus.nl](http://www.netwerkgroenebureaus.nl).
- NetwerkvanGroeneBureaus. (2013). *Vleermuisprotocol 2013*. Odijk.
- Nienhuys, K. (2015). *Buurtkrant, Vleermuizen in Rivierenbuurt*. Groningen: Vleermuiswerkgroep.
- Nienhuys, K. (2017, juli 13). Wat weet de vleermuiswerkgroep van vleermuizen in het Stationsgebied? (J. Doevendans, Interviewer)
- Nienhuysetal. (2015). *Vleermuizen Rivierenbuurt 2015*. Groningen: Vleermuiswerkgroep.
- Nienhuysetal. (2015). *Voorstellen vleermuismaatregelen Rivierenbuurt*. Groningen: Vleermuiswerkgroep.
- Oome, J. (2017, augustus 8). waarneming vleermuizen of steenmarters. (J. Doevendans, Interviewer)
- Overheid. (2016, januari 29). *Flora en Faunawet*. Opgehaald van Overheid.nl.
- Readers Digest. (1992). *Veldgids voor de natuurliefhebber (vlinders en andere insecten van West Europa)*. The Readers's Digest N.V. Amsterdam.

- Sander Hunink. (2016, onbekend). *Bescherming flora onder de Wet natuurbescherming - Floron*.
Opgehaald van www.floron.nl.
- Schaalma, A. (2017, november 28). *Eigen Flora en Fauna visie*. Groningen, Groningen, Nederland.
- Schaalma, A. (2017). *Er zit volop muziek in de glasfabriek*. Groningen: in eigen beheer.
- Schaalma, A. (2017, augustus 7). waarneming vleermuizen. (J. Doevendans, Interviewer)
- Smit, G. (2014). *Strikte toepassing van Flora- en Faunawet is contraproductief*. Soest: Bureau Waardenburg BV.
- Soest, J. v. (sd). *Biodiversiteit*. KNNV Vereniging voor Veldbiologie.
- SOVON, V. &. (sd). *Rode lijst van de Nederlandse broedvogels*. Amsterdam: Tirion.
- Svensson, L. (2005). *Vogelgids van Europa*. Baarn: ANWB Media / Tirion.
- Teixeira, R. M. (1979). *Atlas van de Nederlandse Broedvogels*. 's Graveland: Natuurmonumenten.
- Ü. Dolap, K. B. (2017). *De kolonies Gewone dwergvleermuizen nabij de N7 in Helpman en de Herewegwijk te Groningen*. Groningen: Vleermuiswerkgroep.
- Vogelbescherming. (2003). *Topografische Inventarisatieatlas voor flora en fauna van Nederland*. Zeist: Vogelbescherming Nederland.
- Vogelbescherming. (2016, januari 29). *Wanneer is het broedseizoen?*
- Zoogdierwerkgroep. (2016, juni). *Zoogdier_Jaargang_27_4_2016*. Opgehaald van http://www.zoogdiervereniging.nl/sites/default/files/imce/nieuwewite/Overigen/downloads/Zoogdier_Jaargang_27_4_2016_WINTER%20wetgeving.pdf.

COLOFON

Tekst & Foto's : J.A.J.P. Doevendans.
Ecoloog
06 55 825 190

Buitenbedrijf BBZ *Natuurbureau*
Verlengde Grachtstraat 14
9717 GG GRONINGEN

buitenbedrijfbbz@gmail.com

www.buitenbedrijfbbz.nl

In opdracht van: Vastgoedbedrijf Gemeente Groningen, *Groningen*

Datum 1-12-2017
Plaats GRONINGEN

Copyright © 2017 Buitenbedrijf BBZ.

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, in geautomatiseerde bestanden opgeslagen en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, geluidsband of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

In overeenstemming met artikel 15a van het Nederlandse auteursrecht is het toegestaan delen van deze publicatie te citeren, daarbij gebruik makend van een duidelijke referentie naar deze publicatie.